

УДК 37.02:73

ЛЯХОВЕЦЬ Олесь Олександрівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач

кафедри дошкільної освіти,

Черкаський національний університет імені Богдана

Хмельницького

e-mail: olesiapalamarchuk1978@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ «ЧУДЕСА НА ПІСКУ» В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються різні форми впровадження інноваційної технології «Чудеса на піску» та наголошується на тому, що ігри з піском є ефективним засобом всебічного розвитку дітей у цілому і творчих здібностей зокрема. Багаторічна практика свідчить, що ігри з піском позитивно впливають на емоційне благополуччя дітей. А з огляду на те, що це найулюбленіші ігри дітей, вихователі, повинні максимально використовувати їх з розвивальною, навчальною та корекційною метою. У змісті організації роботи з піском, лежить активна дослідницька, творча діяльність дитини.

Ключові слова: ігри з піском; малювання на піску; малювання піском; казкотерапія; діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Принцип «Терапії піском» був запропонований ще Карлом Густавом Юнгом, чудовим психотерапевтом, засновником аналітичної терапії. Може бути, природна потреба людини «морочитися» з піском, і сама його структура підказали великому Юнгу цю ідею. Адже пісок складається з дрібних крупинок, які тільки при з'єднанні утворюють улюблену нами пісочну масу. Багато психологів бачать в окремих крупинках символічне відображення автономності людини, а в піщаній масі – втілення Життя у Всесвіті [1, с. 58].

Пісок має властивість пропускати воду. У зв'язку з цим, фахівці парapsихологи стверджують, що він поглинає «негативну» психічну енергію, очищає енергетику людини, стабілізує її емоційний стан. Спостереження і досвід показують, що гра в пісок позитивно впливає на емоційне самопочуття дітей і дорослих, і це робить його прекрасним засобом для розвитку і саморозвитку дитини.

Мета статті – розкрити сутність та методи впровадження інноваційної технології «Чудеса на піску»

Виклад основного матеріалу дослідження. Гра з піском як консультативна методика була описана англійським педіатром Маргарет Ловенфельд в 1939 році. В ігровому приміщенні створеного нею Лондонського Інституту Дитячої Психології вона встановила два цинкових підноса, один наполовину наповнений піском, а інший – водою, і формочки для гри з піском. Іграшки «жили» в коробці. Маленькі пацієнти інституту використовували іграшки у грі з піском, а коробки з піском вони називали «світом». Тому М. Ловенфельд назвала свій ігровий метод «світовою методикою» [2, с. 28].

Формуванням концепції «пісочної терапії» (або «пісок-Play») займалися, в основному, представники юнганської школи. Наприклад, швейцарський аналітик Дора Калфф. Однак, для навчальних цілей унікальні можливості піску до недавнього часу практично не використовувалися. Щоб заповнити цю прогалину, Т. Грабенко, Т. Зінченко-Євстігнеєвою була створена система пісочних ігор, спрямованих на навчання та розвиток особистості в цілому.

Ігри з піском є ефективним засобом всебічного розвитку дітей у цілому і творчих здібностей зокрема. Багаторічна практика свідчить, що ігри з піском позитивно впливають на емоційне благополуччя дітей. А з огляду на те, що це найулюбленіші ігри дітей, ми, дорослі, повинні максимально використовувати їх з розвивальною, навчальною та корекційною метою.

Сьогодні дуже популярним став метод sand-play, що з англійської дослівно означає «пісочна гра». Власне, це той метод, завдяки якому дитина з піску і невеличких фігурок будує свій індивідуальний і неповторний світ у мініатюрі. Граючись, вона виражає на піску те, що спонтанно виникає в її свідомості.

Ігри з піском дають дитині змогу відчувати себе впевненою і вмілою: вона створює нове, не боїться ламати старе і щось змінювати. У пісочниці створено оптимальні умови для розвитку творчого потенціалу дитини, активізації її просторової уяви, образно-логічного мислення, тренування дрібної моторики рук. У процесі колективних ігор дитина усвідомлює морально-етичні норми, у неї формується гармонійний образ світу [3, с. 51].

Дорослі можуть бути впевнені: якщо у дитячому пісочному господарстві все спокійно, то й на душі у дитини спокій і гармонія. У роботі педагога використовують пісок як основний матеріал для розвитку творчості дітей. Організуючи ігри з піском, слід дотримуватися таких правил: 1) максимально заохочувати творчий підхід і фантазію; 2) повністю виключати негативну оцінку як дій дітей, так і результатів їхньої діяльності.

Дуже цікавий вид роботи для дітей – малювання на піску та малювання кольоровим піском. Складно переоцінити позитивний вплив малювання на дитину. Це не просто розвага, гра, вміння відтворити навколишній світ. Малювання сприяє гармонійному розвитку дитини та формуванню таких базових якостей особистості, як самостійність і креативність.

Малювання сприяє розвитку дрібної моторики, а як наслідок – розвитку мовлення і розумових здібностей. У дітей розвивається координація рухів. Дитячі пальчики стають більш сильними, спритними, вмілими. Окрім цього, малювання сприяє розвитку пам'яті, уваги, зосередженості. У творчому процесі дитина навчається розрізняти кольори та їх відтінки, у неї формується поняття про форму, величину, кількість. Через малювання дитина пізнає навколишній світ по-новому, запам'ятовує його і вчиться його любити. Ще не вміючи виражати свої емоції словами, дитина чудово «розповідає» про них фарбами. Багата фантазія, ініціативність, вміння приймати рішення, самостійність у їх втіленні, посидючість, зосередженість активно формуються під час малювання і в майбутньому обов'язково знадобляться дитині. Одним із найдревніших способів малювання є малювання на піску і одним з порівняно нових – малювання піском [4, с. 84].

Малювати на піску можна паличкою, камінчиком чи будь-яким іншим придатним для цього предметом. Але найдоцільніше малювати пальчиками. Таке заняття дуже подобається дітям. Малювання пальчиками на піску є корисним для дітей будь-якого віку: у них розвивається дрібна моторика, гнучкість та чутливість пальців.

У процесі малювання на піску дитина розслабляється, у неї проходять страхи, комплекси, розвивається впевненість у собі. Адаже на піску дитина може намалювати все, що завгодно. А невдалий малюнок дуже легко виправити, розрівнявши поверхню піску і продовжуючи малювати доти, доки не отримаєш задумане. Малювати можна не лише на поверхні піску, але й самим піском. Для цього промитий пісок ми фарбуємо у різні кольори і просушуємо. Пісок різного кольору зберігаємо у спеціальних ємностях.

Малювати піском можна вже з дітьми раннього віку. Для цього використовуємо трафарет. Щоб його виготовити, на білий аркуш паперу наносимо контур малюнка, скажімо, кішки. Потім цей малюнок вирізаємо. Отримуємо аркуш з вирізаним трафаретом. Трафарет накладаємо на аркуш паперу. Пропонуємо малюку замалювати кицю клеєм. Не страшно, якщо малюк виходить за межі малюнка, адже трафарет потім зніматиметься. Далі надаємо малюку можливість самому обрати кольоровий пісок для малювання, яким він притрушує зображення. Зайвий пісок зсипаємо у ящик, знімаємо трафарет і отримуємо зафарбовану кішку. Зображення кішки можна домалювати фарбами – намалювати очі, смужки, плямки тощо. Кішку можна вирізати і «посадити» на заготовлене зображення даху будинку тощо [4, с. 97].

Коли діти навчаються наносити клей на аркуш, не виходячи за межі малюнка, можна розмальовувати піском зображення у розмальовках. Для цього дитина спочатку наносить клей на частини зображення певного кольору, присипає їх зверху піском цього кольору, струшує зайвий пісок і переходить до послідовного «зафарбовування» піском відповідного кольору інших деталей зображення. Коли зображення висихають, їх можна вирізати і створити будь-яку колективну композицію.

Дітям подобається виконувати колективні зображення на різні теми, зокрема на морські. Фарбами за допомогою своїх долоньок діти малюють риб та медуз, а піском – морське дно, на якому можна розмістити справжні мушлі.

Старші дошкільники вже можуть самостійно намалювати малюнок простим олівцем, а потім розфарбувати його кольоровим піском.

Для того щоб малювати кольоровим піском, діти мають оволодіти певними прийомами, докласти розумових і фізичних зусиль. Малюків цікавить процес, їм подобаються сліди, які залишає кольоровий пісок на папері. Дітей старшого дошкільного віку більше цікавить результат. Коли діти струшують безформенну купку піску з аркуша паперу і бачать результат – зображення певного предмета, рослини, пташки чи тварини, у них з'являється мотивація до подальшої творчості.

Сухий і мокрий пісок можна використовувати практично на всіх заняттях. Адаже на піску можна ще й «писати» букви і цифри. Дітям не страшно помилитися: це не папір, і легко

можна виправити допущені помилки, тому на піску діти пишуть із задоволенням. Під час вивчення знакової системи окрім написання самих знаків ми використовуємо і такий прийом, як домальовування [5, с. 6]. Наприклад: Намалюйте фігуру, яку ми сьогодні вивчали, і домалюйте її так, щоб вийшов предмет. Напишіть цифру, яку ми сьогодні вивчали, і «оживіть» її – домалюйте їй платтячко. У цьому платтячку цифра піде на бал разом з Попелюшкою.

Пісочницю, особливо влітку, можна використовувати для закріплення тих знань, що отримали діти протягом навчального року.

Ігри з піском є ефективним методом психологічної допомоги дитині:

- у формуванні впевненості у собі та стійкої самооцінки
- у гармонізації внутрішнього емоційного стану, зокрема при негативізмі, образливості, конфліктності
- при переживанні будь-яких травматичних ситуацій, таких як розлучення батьків, втрата близьких
- в адаптації до будь-яких змін у житті дитини – вступ до дитячого садка, зміна дитячого колективу, народження брата чи сестри

Діти дуже люблять незвичайні історії і казки, які не лише переносять їх з реального світу у чарівний, казковий, але й розширюють їхній кругозір. Через казку, звернену до серця дитини, особливо народну, не спотворену впливом сучасної цивілізації з притаманним їй прагматизмом, діти отримують перший соціальний досвід: знання про людей, про добро і зло та їх протиборство у людському суспільстві.

Розповідаючи казку «Колобок», ми разом з дітьми виготовляємо з піску її головного героя. А розігруючи казку «Колосок», «печемо» пиріжки, якими можна всіх «пригостити». Тут і формочки можуть знадобитися, і камінчики для прикрашання. А для Курочки Ряби можна зробити гніздечко, куди вона «нестиме» пісочні яєчка.

Казку на піску можна розіграти, пересуваючи персонажів у різних напрямках. При цьому діти поступово навчаються співвідносити мовлення з діями персонажів і починають самостійно творити, змінюючи сюжет, додаючи нових дійових осіб тощо.

Казки на піску – не лише цікаве проведення часу та приємне й доступне дитині заняття, але й істотний механізм розвитку в дитині тонкого розуміння внутрішнього світу людей, спосіб зняття тривоги і виховання впевненості у своєму майбутньому. За допомогою казок на піску можна виховувати дитину, допомагати долати негативні сторони її особистості, які лише починають формуватися [6, с. 48].

Наприклад, жадібній дитині дуже корисно буде розіграти сюжет з «Казки про рибака і рибку» Олександра Пушкіна. У пісочниці створюють «море» – розгрібають пісок, вивільнюючи його дно, пофарбоване у голубий колір, що символізує море, а на його піщаних берегах за допомогою дрібних іграшок розігрують дійство.

Казку на піску може вигадати і сам педагог. Головне, щоб у цих казках завжди добро перемагало зло. Кількість персонажів таких казок має бути невеликою, сюжетні повороти – м'якими, спокійними, гарними. Казки на піску повинні бути емоційними, але такими, що оберігають духовний світ і спокій дитини, не несуть у собі тривожності і страхів. Прикладом може бути така авторська казка на піску:

У пісочній країні (погладьте її долонькою) жив-був піщаний чоловічок. Він жив у печері. Зробіть печеру для чоловічка такою, якою ви собі її уявляєте. Зимою піщаний чоловічок спав у своїй печері, а весною прокидався. Уявімо, що наступила весна. Візьміть необхідні предмети, щоб показати прихід весни (заздалегідь можна приготувати штучні квіти тощо). Яскраве Сонце (його показує дорослий) привіталось з піщаним чоловічком (індивідуально з кожною дитиною виконується ритуал привітання). Яскраве, лагідне Сонце помітило, що він дуже сумний і запитало: «Чому ти сумуєш? (Запитуємо кожную дитину.) Ти, мабуть, сумуєш тому, що живеш один. Отже, тобі треба знайти друга, тоді ніколи не сумуватимеш». Діти, у мене до вас є пропозиція – знайдіть друга для свого піщаного чоловічка і збудуйте ціле піщане містечко [7, с. 187].

Вихователь відіграє важливу роль в технології «Чудеса на піску». Але після того, як дорослий підготує обладнання для ігор, створить атмосферу доброзичливості, він виконує роль уважного глядача. Позиція дорослого – це «активна присутність» (принести іграшки,

воду, віднайти необхідні матеріали тощо), а не керівництво процесом. Ігри дітей з піском ніколи не інтерпретують і не обговорюють. Цікаві моменти дорослий може фотографувати для виставок, альбомів тощо.

Заняття з піском поліпшують емоційний стан дітей: гіперактивних пісок врівноважує, скутих – розслаблює, тривожних – заспокоює, агресивних – втихомирює. Під час занять та після них усі діти задоволені і виходять з бажання зустрітися знову. І це, мабуть, найголовніше, що дають дітям ігри з піском [8, с. 15].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналізуючи усе вищевикладене ми можемо виділити такі основні принципи ігор з піском.

1. Створення природного стимулюючого середовища, в якому дитина відчуває себе комфортно і захищено, виявляючи творчу активність. Для цього слід добирати завдання, що відповідають можливостям дитини; формулювати інструкцію до ігор в казковій формі; виключати негативну оцінку її дій, ідей, результатів, заохочуючи фантазію і творчий підхід.

2. «Пожвавлення» абстрактних символів: літер, цифр, геометричних фігур, і пр. Реалізація цього принципу дозволяє сформувати і посилити позитивну мотивацію до занять і особистісну зацікавленість дитини в те, що відбувається.

3. Реальне «проживання», програвання всіляких ситуацій разом з героями казкових ігор. На основі цього принципу здійснюється взаємний перехід уявного в реальне і навпаки. Наприклад, опинившись в ролі Рятувальника Принцеси, дитина не просто пропонує вихід із ситуації, але й реально розіграє його на піску за допомогою мініатюрних фігурок. Так, вона реально переконується в правильності чи хибності обраного шляху.

Список бібліографічних посилань

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. Практикум по креативной терапии, СПб.: Речь: ТЦ Сфера, 2001, 400 с.
2. Сакович Н. А. Технология игры в песок. Игры на мосту. СПб.: Речь, 2006. 176 с.
3. Бережная Н. Ф. Использование песочницы в коррекции эмоционально-волевой и социальной сфер детей раннего и младшего дошкольного возраста, *Дошкольная педагогика*, 2007, №1, С. 50 – 52.
4. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. – СПб.: Речь, 2008. – 160 с.
5. Аромштам М. Игры на влажном песку, *Дошкільна освіта*, №12, 2006, С 6 – 8.
6. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. Игры в сказкотерапии. СПб.: Речь, 2008, 208 с.
7. Каратаева М. І. Розвиток творчої особистості дошкільника, Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори – 2006», 2008. – 352с.
8. Андрунь С. Чудеса з піску, *Обруч*, №3, 2007, С. 12 – 17.

References

1. Zynkevych-Evstyhneeva, T. D., Hrabenko, T. M. (2001). Workshop on creative therapy, St. Petersburg: Rech: Sfera. 400 p.
2. Sakovych, N. A. (2006). Technology of playing in the sand. Games on the bridge., St. Petersburg: Rech. 176 p.
3. Berezhnaia, N. F. (2007). Using the sandbox in the correction of the emotional-volitional and social spheres of children of early and younger preschool age. *Preschool Pedagogy*. 1, 50–52.
4. Kyseleva, M. V. (2008). Art-therapy in working with children: A guide for children's psychologists, educators, doctors and professionals working with children. St. Petersburg: Rech. 160 p.
5. Aromshtam M. (2006). Games on wet sand. *Preschool education*. 12, 6–8.
6. Zynkevych-Evstyhneeva, T. D., Hrabenko, T. M. (2008). Games in fairy tale therapy. St. Petersburg: Rech. 208 p.
7. Karataieva, M. I. (2008). Development of a preschooler's creative personality, Kamianets-Podilskyi: «Medobory – 2006». 352 p.
8. Andrun S. (2007). Miracles of sand. *Hoop*. 3, 12–17.

LYAKHOVETS Olesya,

Ph.D in Pedagogy, Senior Lecturer of Pre-school Education Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: olesiapalamarchuk1978@gmail.com

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGY "WONDERS ON SAND" IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRE-SCHOOL EDUCATION ESTABLISHMENT

Abstract. Among the many means of preserving and strengthening both physical and mental health of preschoolers are sand games. Today, more and more, the views of educators and psychologists are turning to sand therapy - one of the most progressive methods of art therapy, which gives an individual the opportunity to look at himself, his inner world through the eyes of a third-party observer. The popularity of sand therapy is

confirmed by a large number of publications, which cover a variety of aspects of the problem, from the history of the method to the interpretation of paintings in the sand. Undoubtedly, all this is very interesting, and sand therapy seems rather uncomplicated, because the material for it is available to everyone.

The purpose of the article is to emphasize that sand play is an effective means for the comprehensive development of children in general and creative abilities in particular. Many years of practice has shown that sand games have a positive effect on the emotional well-being of children. And given the fact that these are the most favorite children's games, educators should use them to the maximum for developmental, educational and correctional purposes. The content of the organization of working with sand, is an active research, creative activity of the child.

Games with sand give the child the opportunity to feel confident and skillful: it creates a new one, is not afraid to break old and change something. In the sandbox, optimal conditions for the development of the creative potential of the child, the activation of its spatial imagination, figurative-logical thinking, and the training of small hands motility are created. In the process of collective games the child is aware of the moral and ethical norms, it forms a harmonious image of the world.

Key words: *sand games; sand drawing; sand painting; fairy tale therapy; children of preschool age.*

*Одержано редакцією 20.11.2017
Прийнято до публікації 29.11.2017*